

اصول
تحلیل اقتصادی:
خردوکلان

چاپ سوم با تجدید نظر کلی

رکتر داله دادگر
استاد شگانه شهنا بهشتی

سرشناسه	: دادگر، یدالله، ۱۳۳۲
عنوان و نام پدیدآور	: اصول تحلیل اقتصادی خرد و کلا / یدالله دادگر. استاد دانشگاه شهید بهشتی
مشخصات نشر	: تهران: آماره، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۳۸۰ ص.: جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۴۴۶ - ۰۲ - ۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: چاپ اول: آماره، ۱۳۹۱.
یادداشت	: چاپ سوم.
یادداشت	: واژه نامه.
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: اقتصاد خرد -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: اقتصاد کلان -- راهنمای آموزشی (عالی)
رده بندی کنگره	: HB ۱۸۰ / ف / ۲ د ۱۴ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	: ۳۳۸/۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۶۳۶۲۰

نشر آماره

عنوان کتاب: اصول تحلیل اقتصادی:

خرد و کلان

تألیف: دکتر یداله دادگر

شابک: ۷-۰۲-۷۴۴۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸

چاپ اول، مهرماه ۱۳۹۱

چاپ سوم، مهرماه ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

هرگونه کپی برداری، اسکن و میکروفیلم، جزئی یا کلی بدون اجازه مکتوب نشر آماره ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد

محتوای اصلی کتاب بازتاب اندیشه‌های پدیدآورنده توسط ناشر می‌باشد و مسئولیت درستی آن به عهده‌ی ایشان می‌باشد

تمام حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره محفوظ است

چاپ - ایران - تهران

تلفن مرکز نشر و پخش: تهران، ۱۴۶ - ۰۹۱۱۰۰۰۰

نمایندگی فروش: تهران، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، بین دانشگاه و فخر رازی، پلاک ۱۲۱۲،

کتابفروشی انتشارات گوتنبرگ، تلفن ۶۶۴۱۳۹۹۸ - ۰۲

پخش کتابیران: ۱۵ - ۶۶۵۶۶۵۱۰ پخش مهربان: ۷۸۲۶۶ - ۰۲

www.nashreamareh.ir
nashreamareh@gmail.com

قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

Title: Principles Of Economic Analysis:
Micro & Macro

Author: Dr. Dadgar

ISBN: 978-600-7446-02-7

The First Edition Published: Oct, 2012

The Third Edition Published: Oct, 2015

Circulation: 1000 impression

No portion of this book may be reproduced without the express and process or technique written consent of the publisher (Amareh Press)

The views expressed in this publication represent those of the individual Authors and Editors. These views do not necessarily reflect endorsement by the Publisher (Amareh Press)

© ALL RIGHTS RESERVED: for the Amareh Press

Printed in Iran-Tehran

**فهرست
مطالب**

۱۱	پیشگفتار چاپ سوم
۱۳	پیشگفتار چاپ اول
۱۷	بخش اول - چارچوب‌های اساسی (کاربرد در ذ. د و کلان)
۱۹	فصل اول : تحلیل اقتصادی و شناسایی عناصر سلامت فردی و اجتماعی
۱۹	۱-۱- مقدمه
۲۳	۱-۲- محورهای اصلی در تحلیل همه جانبه اقتصادی
۳۵	۱-۳- عناصر مکمل سلامت سیستم‌ها و زیر سیستم‌ها
۴۷	۱-۴- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری
۴۹	فصل دوم : معرفی علم اقتصاد، نظام و زیرنظام‌های اقتصادی
۴۹	۲-۱- مقدمه و عناصر عمومی علم اقتصاد
۵۳	۲-۲- عناصری از نظام اقتصادی
۵۸	۲-۳- اندیشه‌ها و مکتب‌های اقتصادی
۶۵	۲-۴- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری

فصل سوم : برخی موضوع ها و تکنیک ها ۶۷

- ۳-۱- مقدمه و چند مفهوم آغازین ۶۷
- ۳-۲- چند مفهوم تکمیلی ۷۷
- ۳-۳- کاربرد الگو و تئوری در تحلیل اقتصادی ۸۲
- ۳-۴- برخی تکنیک های اقتصادی ۸۹
- ۵-۱- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری ۹۵

بخش ۴- عناصر تجزیه و تحلیل اولیه (با تأکید بر اقتصاد خرد) ۹۷

فصل چهارم : اقتصاد خرد و نظریه تقاضا ۹۹

- ۴-۱- مقدمه ۹۹
- ۴-۲- بهینه یابی ۱۰۱
- ۴-۳- اولین بحث ها در تقاضا ۱۰۳
- ۴-۴- کشش یا حساسیت در تقاضا ۱۱۳
- ۴-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری ۱۱۸

فصل پنجم : عرضه و تعادل در اقتصاد خرد ۱۲۱

- ۵-۱- مقدمه و اولین بحث ها در عرضه ۱۲۱
- ۵-۲- عوامل تعیین کننده در عرضه ۱۲۳
- ۵-۳- کشش یا حساسیت در عرضه ۱۲۹
- ۵-۴- تعادل عرضه و تقاضا ۱۳۲
- ۵-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری ۱۳۵

فصل ششم : تولید و هزینه در سطح خرد ۱۳۷

- ۶-۱- مقدمه و بحث های عمومی بنگاه های اقتصادی ۱۳۷
- ۶-۲- ساختار عمومی تولید ۱۴۱
- ۶-۳- محورهای اصلی در هزینه ۱۴۴
- ۶-۴- اجزاء هزینه ها و صرفه جویی به مقیاس ۱۴۸
- ۶-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری ۱۵۴

فصل هفتم : قیمت‌ها و بازارها در اقتصاد خرد..... ۱۵۷

- ۷-۱- مقدمه‌ای در کارکرد قیمت و بازار..... ۱۵۷
- ۷-۲- بحث‌های اولیه در بازار رقابت کامل..... ۱۵۹
- ۷-۳- تحلیل اقتصادی تصمیم بنگاه..... ۱۶۴
- ۷-۴- قیمت و تولید در بنگاه و بازار انحصاری..... ۱۷۲
- ۷-۵- قیمت و تولید در دیگر بازارها..... ۱۷۸
- ۷-۶- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری..... ۱۸۱

فصل هشتم : مسئولیت‌های دولت در خرد و کلان..... ۱۸۳

- ۸-۱- مقدمه و مسئولیت‌های عمومی دولت..... ۱۸۳
- ۸-۲- دولت در مسائل اقتصادی..... ۱۸۵
- ۸-۳- وظایف و کارکرد کارکنان عادی دولت‌ها..... ۱۸۷
- ۸-۴- بایسته‌های دولت در اقتصاد..... ۱۹۲
- ۸-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل سیاست گذاری..... ۱۹۵

فصل نهم : چند موضوع مکمل در اقتصاد خرد..... ۱۹۷

- ۹-۱- رفتار بهینه مصرف کننده و تولید کننده..... ۱۹۷
- ۹-۲- مالیات و یارانه..... ۲۰۰
- ۹-۳- عرضه نیروی کار و بهره‌وری..... ۲۰۷
- ۹-۴- نظریه بازی‌ها..... ۲۱۰
- ۹-۵- سایر عنوان‌های اقتصاد خرد..... ۲۱۳
- ۹-۶- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری..... ۲۱۷

بخش سوم - محورهای مکمل تحلیل اقتصادی (با تأکید بر اقتصاد ۱۳..... ۲۱۹

فصل دهم : مقدمه اقتصاد کلان و حسابداری درآمد ملی..... ۲۲۱

- ۱۰-۱- مقدمه و شکل‌گیری اقتصاد کلان..... ۲۲۱
- ۱۰-۲- چرخه فعالیت‌های اقتصادی..... ۲۲۴
- ۱۰-۳- تولید ناخالص ملی..... ۲۳۱
- ۱۰-۴- شاخص قیمت و کاربردهای آن..... ۲۳۹
- ۱۰-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری..... ۲۴۵

۲۴۷	فصل یازدهم: تقاضا در سطح کلان و سیاست مالی.....
۲۴۷	۱۱-۱- مقدمه و عناصر تقاضای کل.....
۲۵۳	۱۱-۲- عناصر تعادل در سطح کلان.....
۲۶۰	۱۱-۳- چارچوب کلی و ابعادی از سیاست مالی.....
۲۶۳	۱۱-۴- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری.....
۲۶۵	فصل دوازدهم: پول، بانک و سیاست پولی.....
۲۶۵	۱۲-۱- مقدمه و بحث‌های عمومی.....
۲۶۹	۱۲-۲- برخی مفاهیم عمومی پول و بانک.....
۲۷۳	۱۲-۳- نقش سپرده در پول.....
۲۷۷	۱۲-۴- بانک مرکزی، سیاست پولی و برخی تحولات جدید در پول.....
۲۸۳	۱۲-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری.....
۲۸۵	فصل سیزدهم: تورم و بیکاری.....
۲۸۵	۱۳-۱- مقدمه و بحث‌های کلی.....
۲۹۰	۱۳-۲- عوامل تورم و راه‌های مبارزه با آن.....
۲۹۵	۱۳-۳- اشتغال و بیکاری در سطح کلان.....
۳۰۳	۱۳-۴- عرضه و اشتغال.....
۳۰۵	۱۳-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری.....
۳۰۷	فصل چهاردهم: رشد و توسعه اقتصادی.....
۳۰۷	۱۴-۱- مقدمه.....
۳۱۰	۱۴-۲- دیدگاه‌های مختلف در رشد و توسعه.....
۳۱۲	۱۴-۳- توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی.....
۳۱۵	۱۴-۴- تأکید مجدد بر رشد و عوامل آن.....
۳۱۷	۱۴-۵- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست گذاری.....
۳۱۹	فصل پانزدهم: عناصری از اقتصاد بین‌الملل.....
۳۱۹	۱۵-۱- مقدمه و محورهایی از تجارت بین‌الملل.....
۳۲۴	۱۵-۲- ابعادی از مالیه بین‌الملل.....

۳۳۱	۱۵-۳- سازمان‌ها و تحولات پولی- مالی بین‌المللی
۳۳۷	۱۵-۴- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست‌گذاری
۳۳۹	فصل شانزدهم : چند موضوع مکمل در تحلیل اقتصاد کلان
۳۳۹	۱۶-۱- عرضه و تقاضا در سطح کلان
۳۴۱	۱۶-۲- بحران اقتصادی، دور کسب و کار، استقلال بانک مرکزی و بازارهای مالی
۳۴۷	۱۶-۳- شاخص‌های اقتصادی
۳۵۱	۱۶-۴- دولت خوب و دولت بد
۳۵۴	۱۶-۵- نظریه‌ها و الگوهای مهم در اقتصاد کلان
۳۶۶	۱۶-۶- چند نکته قابل ملاحظه در تحلیل و سیاست‌گذاری
۳۶۷	چند یافته پایانی
۳۶۸	قسمت‌نامه
۳۶۹	کتاب‌شناسی
۳۷۵	نمایه

پیشگفتار
چاپ سوم

با همت انتشارات آماره و استواران علاقه‌مندان به مطالعات اقتصادی، کتاب اصول تحلیل اقتصادی به چاپ سوم رسید. در این چاپ به پیشنهادات همکاران گرامی توجه گردید. امیدوارم که همچنان از پیشنهادهای اصلاحی همکاران و دانشجویان گرامی بهره‌مند باشم.

یداله دادگر

مهرماه ۱۳۹۴

www.ketab.ir

پیشگفتار چاپ اول

علم اقتصاد از ویژگی‌هایی برخوردار است که برای علاقه‌مندان رشته‌های مختلف کاربرد دارد. بنابراین توانایی بر تحلیل اقتصادی برای موفد و کارساز است. این علم هم از جایگاه آموزشی و نظری برجسته‌ای برخوردار است و هم بستوانه سیاست‌گذاری عظیمی دارد. در نتیجه یادگیری اصول تجزیه و تحلیل اقتصادی بسیار ضروری است. این پژوهش قدمی مقدماتی در این رابطه است. در آغاز ذکر چند نکته را لازم می‌دانم:

۱. هر چند یک هدف از تدوین این کتاب ارائه متنی به جامعه دانشگاهی است، اما تلاش شده که به زبانی نوشته شود تا علاقه‌مندان غیر دانشگاهی نیز بتوانند بهره‌مند شوند. مدیران اقتصادی، رؤسای بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی، مسئولان مؤسسات غیر انتفاعی، مسئولان اجرایی در عرصه‌های مختلف، مدیران اصناف، کارکنان دستگاه‌های مختلف، سرپرست خانوارها، معلم‌ها و حتی رهبران جامعه می‌توانند از آن استفاده نمایند. زیرا علم اقتصاد علم انتخاب بهینه است و علم رفتار عقلانی و می‌تواند مورد استفاده همه باشد.

۲. درک اصول تحلیل اقتصادی، خود بستر ارزشمندی فراهم می‌آورد تا کارگزاران مختلف با کمک آن بتوانند به سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری اقدام کنند. از این رو یک هدف تدوین این کتاب استفاده از آن در سیاست‌گذاری است.

۳. این مجموعه می‌تواند در رشته اقتصاد، به عنوان درس کلیات اقتصاد نیز به کار رود و برای رشته‌های غیر اقتصادی همچون مدیریت، حقوق، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی،

- بازرگانی، حسابداری، آمار، علوم تربیتی و مانند آن به عنوان درس اصول علم اقتصاد مورد استفاده قرار گیرد.
۴. مطالب این کتاب را می‌توان در قالب درس ۲ یا ۳ واحدی بکار برد. در ضمن رشته‌های غیر اقتصادی که دو درس خرد و کلان و یا اصول اقتصاد (۱) و (۲) را می‌گذرانند نیز می‌توانند این کتاب را برای هدف مربوطه بکار برند. در آن صورت تا پایان فصل نهم در اقتصاد خرد و باقی را در کلان خواهند گذرانند. زیرا ۹ فصل اول بیشتر جنبه اقتصاد خردی دارند و هفت فصل بعدی بیشتر مطالب اقتصاد کلانی را پوشش می‌دهند. البته سه فصل اول جنبه عمومی دارند و می‌توانند هم در خرد و هم در کلان بکار روند.
۵. مطالب موجود به تجربه ۲۴ سال سابقه تدریس و پژوهش در رشته اقتصاد، تدوین و سازماندهی گردید. رنازهای مختلف علاقه‌مندان اقتصاد و تحولات خود موضوع مورد توجه بوده است.
۶. در پایان هر فصل چند ستاره در اصلی در تحلیل و سیاست‌گذاری اقتصادی جمع‌بندی شده است.

تأکید بر چند بحث آغازین در تعیین اقتصادی

- با وجودی که تقریباً همه اقتصاددانان برجست به ویژه پس از آدام اسمیت، به تحلیل اقتصادی پرداخته‌اند، ولی شاید بتوان اولین اثر بارزین شده مستقیم در این ارتباط را کار مشهور پل سامونلسون (۱۹۴۴) یعنی «پایه‌های تحلیل اقتصادی» دانست. جالب توجه است که سامونلسون، کتاب «ارزش و سرمایه» اثر جرج هاکس (۱۹۳۹) را زمینه خوبی برای تدوین کار خود برمی‌شمارد. سامونلسون پس از ذکر مقدمه‌ای، تحلیل اقتصادی خود را در چند محور به پایان می‌برد. این‌ها شامل تعادل، نظریه‌های عرضه و تولید، نظریه رفتار مصرف‌کننده، اقتصاد رفاه، پایداری تعادل و نظریه پویا (به اضافه یک ضمیمه ریاضی) هستند. او در پایان تصریح می‌کند که اقتصاد رشته رو به رشدی است و این اثر، آغاز راه می‌باشد.
- شاید بتوان دومین اثر را که به طور غیرمستقیم به موضوع پرداخته است، «تاریخ تحلیل اقتصادی» از جوزف شومپتر (۱۹۵۲) دانست. این کتاب همان طور که از عنوانش معلوم است، تاریخ تحلیل اقتصادی و نه به طور مشخص خود تحلیل اقتصادی را مورد بررسی قرار داده است. او کتاب خود را در چند بخش تدوین کرده که شامل پیش درآمد،

از آغاز تا کلاسیک‌ها، از ۱۸۷۰ تا جنگ جهانی اول و جمع‌بندی می‌باشد. در بخش اول به علم بودن یا نبودن اقتصاد، روش‌های تحلیل و ارتباط اقتصاد و دیگر رشته‌ها اشاره می‌کند. بخش دوم را با تحلیل اقتصادی در یونان و روم آغاز کرده وارد تحلیل در قرون وسطا، عصر سوداگرایان و فیزیوکرات‌ها می‌شود. سپس به تحلیل موضوعاتی چون جمعیت، اشتغال، پول، بانک، بهره و ارزیابی علم اقتصاد کلاسیک مبادرت می‌نماید. در بخش‌های بعدی به تحلیل اقتصاد رفاه، ارزیابی تعادل، چرخه‌های اقتصادی، رشد و توسعه، در یارن به تحلیل اندیشه کینزی می‌پردازد و همانجا بحث تمام می‌شود. با وجردی که او ۹ سال آخر عمرش را روی نهایی کردن این کتاب صرف کرد، اما آن‌را به پایان نرساند ولی اثر مظلومی را به دوستان علم اقتصاد و دیگر رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی هدیه نمود

۳. کارهای اندک دیگر (مثل بارنس ۱۹۷۱) پس از ساموئلسون و شومپتر به تحلیل اقتصادی پرداخته‌اند. این در همین حال مطالب مربوطه را در قالب‌های مختلف خرد و کلان، روش‌شناسی و معرفت‌شناسی اقتصاد، اقتصاد ریاضی و مانند آن به پیش برده‌اند. نوع نوشته‌های تحلیل اقتصادی از مفهوم علم اقتصاد، روش‌های تحقیق در آن و کاربرد مدل در اقتصاد آغاز کرده و با نظریه‌های خرد و کلان و اقتصاد رفاه به پایان برده‌اند.

۴. کتاب حاضر ضمن استفاده از متون مربوطه و ارائه تحلیل اقتصادی، هدف مکملی هم دارد و آن استفاده از تحلیل اقتصادی در سیاست‌گذاری و توجه به عمل اقتصادی است. کاربرد تحلیل مربوطه در زندگی و رفتار خانوارها، بنگاه‌ها و ولتمردان نیز مورد توجه جدی این کتاب بوده است.

۵. با وجود همپوشانی قابل توجهی که این اثر با آثار مشابه آن (از جمله کتاب‌های مبانی علم اقتصاد) دارد، اما تلاش کرده که به حلقه‌های گم شده در استفاده از علم اقتصاد و زمینه‌های هشداردهندگی و منضبط‌سازی این علم برای همه علاقه‌مندان تاکید نماید. به نظر می‌رسد این اثر بتواند بهره‌رسانی مناسبی برای بهینه‌سازی رفتارها، ایجاد بالندگی در نظام‌های اقتصادی و دیگر زیر سیستم‌های اجتماعی آن به همراه داشته باشد.

در پایان از مدیر مسئول محترم نشر آماره، جناب آقای نوع‌پرست که زمینه تولید این اثر را فراهم نموده‌اند صمیمانه سپاسگزارم و از پیشنهادات و انتقادات صاحب‌نظران اقتصادی، دانشجویان گرامی و علاقه‌مندان غیر دانشگاهی در مورد این اثر استقبال می‌کنم.